

Kronika

FRAN RAMOVŠ — PETDESETLETNIK

Obe glavni stroki slovenistike sta imeli letos svoje posebne praznike. Slovstvena zgodovina je praznovala v marcu šestdesetletnico akademika prof. Fr. Kidriča, v preteklem mesecu pa je slovenska filologija in z njo vsa naša javnost v globokem spoštovanju slavila petdeseti rojstni dan največjega poznavalca slovenskega jezika, univ. profesorja in rednega člana Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, dr. Frana Ramovša.

Veličino Ramovševega dela in moč njegove osebnosti doživiš v vsem obsegu zlasti kot njegov slušatelj, učenec. Ko se ti po daljšem vbadanju počasi odpre čudoviti svet njegove znanosti, te prevzame in potegne za seboj. Dotiplješ se do pojmovanja celotnega njegovega dela, ki je bila zanj potrebna toliko teoretična priprava, zbiranje gradiva, toliko samostojnega znanstvenega dela, da se čudiš, kako je mogel vse obseči en človek. Z dvajsetimi leti, tako sklepaš, je moral Ramovš že natančno vedeti, kaj bo njegovo življenjsko delo, še več, moral je biti v obilni meri že pripravljen zanje. To delo, ki mu je posvetil vse svoje življenje, je historična slovnica slovenskega jezika. Podredil se je najvišjim in najstrožjim merilom: za resnično pripravljene se je imel šele po temeljitem študiju in celo samostojni obravnavi skupne pradžavnine indoevropskih jezikov in primerjalnega jezikoslovja, po podrobni uporabi vseh zapisov slovenskega jezika od začetkov do moderne dobe, po seznanitvi z vsemi številnimi slovenskimi narečji in govori, po kritični uporabi znanstvenega dela, ki je bilo opravljeno že pred njim. V času, ko še nismo imeli univerze niti jamstva, da jo dobimo, se je lotil dela, ki pripada njeni stolici za slovenski jezik. In ob tem načrtu gledaš delavca, ki ne vprašuje, kako bo živel, užival časti in bogatel, marveč uravnava vse svoje življenje po enotnem in edinem vidiku svojega življenjskega dela. Čim bolj spoznavaš nakopičeno gradivo, težaške priprave in obseg znanja v Ramovševem delu in čim bolj se ti skuša sam skriti za vse to, tem bolj te priklepa moč te izredne osebnosti. Kajti že mladi znanstvenik Ramovš izza 1913. leta ni bil samo mož velikih načrtov, ampak je že takrat izpričal tudi sposobnosti, zaradi katerih ni njegova historična slovnica nastajala zgolj kot velik kompendij zbrane gradiva, temveč je dobila tudi vse potrebne osvetlitve, razlage in označitve. Ker na jezik ni gledal statično, togo, ampak ga je zasledoval v neprestanem gibanju razvoja, nam je v svojih delih na nešteti pojavi odkril osnovne gibalne sile, notranje in zunanje tendence slovenskega jezikovnega razvoja. Že pred vojno je v znameniti razpravi *Slovenische Studien* v Jagičevem nemškem Arhivu za slovansko jezikoslovje pojasnil eno najvažnejših specifičnih teženj slovenskega jezikovnega razvoja, t. zv. moderno vokalno redukcijo. Bistro in prodorno je nadalje pojasnjeval razmerje med fiziološkimi težnjami in psihološkimi ter njih vplive, razvozlal komplicirano medsebojno odvisnost kvantitete in kvalitete slovenskega vokalizma ter pokazal v tem in takšnem spreminjanju ves slovenski jezikovni razvoj od raznih praslovanskih in praslovenskih štadijev preko komplicirane dialektizacije prav do današnjega stanja. Tako je v Ramovševih obravnavaх zaživel slovenski jezik, razgiban po svojih specifičnih razvojnih zakonih, kot enoten in sklenjen organizem, o katerem znanstvenik ni mogel več dvomiti, ali je jezik ali narečje. V tem organičnem, zaokroženem pojmovanju je profesor Ramovš v glavnem dovršil svojo historično slovnico slovenskega jezika, ki je doslej dostopna v dveh delih (II. konzonantizem iz l. 1924. in VII. Dialekti iz l. 1935.) medtem ko je ostala snov deloma raztresena po raznih razpravah, deloma znana samo še po njegovih predavanjih na ljubljanski univerzi. To edinstveno delo slovenske znanosti mora še danes tako raztreseno čakati na svojo celotno izdajo po večini zaradi pomanjkanja denarja.

Tudi formalno, v izgraditvi in stilizaciji je Ramovševo delo mojstrovina. Problematika v njegovi razpravi se sproži, zapleta in razrešuje s tako notranjo nujnostjo, kakor se sproži, stopnjuje in pada napetost dejanja v klasični drami. Njegovi stavki so jasni in gladki, govornjeni, njegovi obračuni z nasprotnikom duhoviti in stvarni; njegov tekst bereš z rastočim zanimanjem, kot bi bil pisan poljudno, vendar ne najdeš v njem najmanjše znanstvene nepreciznosti. In profesor Ramovš v predavalnici: fino rezani obraz s prodornim, a nekoliko odmaknjenim pogledom, sloka postava s prožnim nastopom, izredno bogat, svež in gibčen register izraznih sredstev, popolnoma prost, kakor improviziran govor in za spoznanje zadržan glas, z lahkotno sigurnostjo zaokrožena celota predavanja, vse to so vrline predavatelja največjega formata, ki ga še in še prihajajo poslušati ne le domači slušatelji, ampak tudi znanstveniki vsega slavističnega sveta in bi ga bila že marsikatera univerza rada pritegnila v svoj predavateljski zbor.

Ramovš pa ni bil v svojem dosedanem delu le znanstvenik in predavatelj, marveč je od vsega početka skrbno sledil in uravnaval tudi vse kulturnopolitično dogajanje okrog sebe. Že kot mlad znanstvenik se je udeleževal borbe za slovensko univerzo; prav v tej perspektivi se je habilitiral na graški univerzi kot član generacije, ki je hotela z znanstvenimi uspehi podpreti zahtevo Slovencev po univerzi. Ko so se mu že zelo zgodaj nudile možnosti velike znanstvene kariere v svetu, ni imel zanjo časa, temveč je hitel v Ljubljano, kjer je bil takoj po vojni tajnik vseučiliškega odbora, nato pa eden glavnih organizatorjev in prvih profesorjev ljubljanske univerze. Tudi pozneje se je ves čas tiho in vešče trudil zanjo in rešil marsikatero kočljivo vprašanje zlasti v časih, ko je bil njen položaj težek. Bil je sicer samo enkrat njen rektor in tudi takrat le nekaj mesecev, vendar je opravil dela, ki pritiče skrbniku univerze, gotovo za več rektorskih dob.

Na življenje dijaštva je prof. Ramovš gledal vedno s stališča plemenite tradicije pravih univerzitetnih svoboščin in univerzitetne avtonomije. Zagovarjal je tisti pravi kulturno in politično aktivni svobodni razvoj dijaškega življenja, ki si ga danes skoraj nobena oblast zapadne Evrope ne upa več dovoliti. Če bi n. pr. ločili dve vrsti rektorjev: „modernega“, ki prihaja od zunanjih instanc na univerzo, da potem med slušatelji ali tudi proti njim ravna po navodilih od tam zunaj, potem pa takega, ki zvest tradiciji univerzne avtonomije in v srcu še sam ves mlad prisluhne težnjam mladine ter, če je treba, tudi pri oblasteh zastavi svoje rektorsko dostojanstvo za pravično stvar mladih, tedaj bi mogli šteti prof. Ramovša k tej drugi, v naši dobi vse bolj pičli vrsti rektorjev.

Slednjič bi nam prof. Ramovš lahko odkril še eno zanimivo in bridko poglavje iz svojega življenja, poglavje o mnogoletni borbi za slovensko Akademijo znanosti in umetnosti; o borbi, ki je bila v jedru politična, a se vendar ni mogla še nasloniti na tako močno gibanje širokih vrst ljudstva. Zato je obvisela na ramah skorajda enega samega človeka in mu celo vrsto let prinašala temna domača in bratska razočaranja, dokler niso ugodne zvezde odlikovale napora z uspehom.

Moral bo napisati knjigo in se temeljito pripraviti zanjo, kdor bo hotel prikazati in oceniti Ramovševo znanstveno in kulturnopolitično delo. Toda marsikateremu njegovemu učencu bi bilo gotovo prav zdaj, ob njegovem jubileju, še več do tega, da bi mogel izraziti, kako malo je kot mlad študent še razumel filologije, kako visoko pa je raslo v njegovi duši doživetje Ramovševe osebnosti, ki mu je s svojo mogočno in trpko silo odločilno oblikovala življenjski nazor.

N.